

**RAPORT Z EWALUACJI EX-ANTE
PROJEKTU STRATEGII ROZWOJU
GMINY BISZCZA NA LATA 2023-2030**

RAPORT KOŃCOWY

Lublin, 2023 r.

Zamawiający: *Gmina Biszczka*

Wykonawcą raportu jest firma *EuroCompass Sp. z o.o.*

Zespół autorski:

Beata Filipowicz

Patrycja Bojanek

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	3
1. Streszczenie Raportu z ewaluacji Ex-ante projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030	1
2. Wprowadzenie	2
2.1. Przedmiot Raportu ewaluacyjnego	2
2.2. Główne cele badawcze i przyjęta metodyka.....	2
3. Analiza trafności, skuteczności, efektywności i spójności projektu Strategii	5
3.1. Ocena części diagnostycznej projektu Strategii	5
3.2. Ocena części strategicznej projektu Strategii.....	6
3.3. Ocena części wdrożeniowej projektu Strategii	8
4. Wnioski i rekomendacje	14

1. Streszczenie Raportu z ewaluacji Ex-ante projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030

Raport został opracowany w ramach realizowanego badania pn. Ewaluacja Ex-ante projektu Strategii rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 na zlecenie Gminy Biszczka. Ewaluacja Ex-ante (uprzednia) projektu dokumentu przeprowadzona jest po etapie konsultacji społecznych. Proces ten ma wykazać, czy dokument charakteryzuje się odpowiednią logiką i powiązaniem ze strategicznymi dokumentami na wyższym poziomie oraz czy Strategia odpowiada na realne potrzeby i możliwości rozwoju obszaru.

W projekcie Strategii przyjęto schemat ewaluacyjny obejmujący: ewaluację Ex ante – raport, ewaluację mid-term, ewaluację on-going, ewaluację Ex-post.

Strategia Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 jest dokumentem strategicznym gminy, wpisującym się w horyzont czasowy względem dokumentów nadrzędnych, w szczególności: Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030, Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju oraz Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Dokument ten obejmuje założenia celów polityki spójności po 2020 roku, które widzą Europę, jak i Polskę jako: inteligentną, zieloną i niskoemisyjną, lepiej powiązaną, bardziej społeczną oraz bliżej obywateli.

Część diagnostyczna prezentuje syntetyczne podsumowanie Diagnozy strategicznej w wymiarze społecznym, gospodarczym oraz przestrzennym, która stanowi osobny dokument. Tak przyjęte rozwiązanie miało wpływ na ograniczenie treści dokumentu Strategii, co ma swoje pozytywne strony, w szczególności pod kątem jej odbioru przez czytelników. Kolejno przedstawiono skondensowany wykaz mocnych i słabych stron oraz zagrożeń i szans podsumowujących wcześniej zawartą informację.

Atutem dokumentu jest wskazany system celów. Wizja rozwoju Gminy Biszczka jest ambitna i czytelna oraz ma swoje rozwinięcie logiczne w dalszej części struktury strategicznej dokumentu, i wynika z diagnozy strategicznej. W części kierunkowej należy stwierdzić, że określone cele, w dużej mierze odzwierciedlają zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe. Lista kierunków działań została zaprezentowana w sposób czytelny i ułatwiający odbiór przekazywanej treści.

Za skuteczny należy uznać system monitorowania Strategii. Przypisane do celów strategicznych wskaźniki są przekrojowe i trafnie przypisane tematycznie. Dla wskaźników nie przypisano wartości docelowych jednak jest to fakt dający się wyjaśnić. Nie wskazanie wartości docelowych na 2030 rok spowodowane jest trudnościami w przewidywaniu kierunków zmian w otoczeniu społeczno-gospodarczym i przestrzennym gminy.

Projekt Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 zawiera wszystkie elementy wymagane przepisami prawa i nie odnotowano nieprawidłowości proceduralnych podczas tworzenia dokumentu. Rekomendacje nie obniżają wysokiej wartości projektu Strategii, a mają na celu jedynie podnieść tę wartość i prowadzić do kolejnych przemysłów.

2. Wprowadzenie

2.1. Przedmiot Raportu ewaluacyjnego

Raport jest syntezą przeprowadzonej w toku prac nad dokumentem Strategii Rozwoju Gminy Biszcza na lata 2023-2030 ewaluacji Ex-ante projektu danego dokumentu.

Analiza Ex-ante jest narzędziem badania i oceny jakościowej prowadzonej w trakcie prac nad dokumentem. Udziela odpowiedzi na szereg pytań, z których najważniejsze to: *Czy założone cele strategiczne i operacyjne są prawidłowo sformułowane i czy przyczynią się do osiągnięcia założonej wizji obszaru? Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte?*

Głównym celem przeprowadzonej ewaluacji Ex-ante była ocena poprawności i spójności projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszcza na lata 2023-2030, pozwalająca na podniesienie jakości merytorycznej dokumentu, jego integralności wewnętrznej i spójności z założeniami polityki rozwoju kraju i województwa.

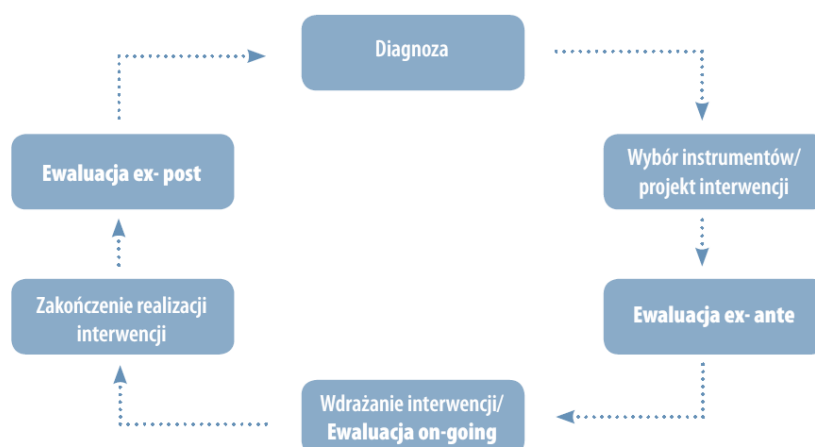
Powyższy dokument uwzględnia również rekomendacje i wnioski wynikające z przeprowadzonych wśród mieszkańców konsultacji społecznych i badań ankietowych. Wskazywali oni w trakcie badań potrzeby rozwojowe zamieszkiwanego obszaru i identyfikowali jego główne problemy. Pozwala to na zarysowanie ogólnego obrazu dokumentu oraz sformułowanie całościowych rekomendacji.

2.2. Główne cele badawcze i przyjęta metodyka

Ewaluacja Ex-ante jest oceną projektu dokumentu, zatem prowadzona jest na etapie poprzedzającym wdrażanie dokumentu. Celem takiego badania jest ewentualne wychwycenie nieścisłości i poprawa jakości planowanych działań. W ramach ewaluacji Ex-ante badana jest trafność zidentyfikowanych potrzeb, jak również szacowany jest potencjalny wpływ interwencji. Ewaluacja Ex-ante powinna oceniać możliwość osiągnięcia zakładanych celów, a także ich osiągnięcia przy wyborze określonych instrumentów, biorąc pod uwagę alokowane zasoby.

Ocena Ex-ante Strategii Rozwoju Gminy stanowi nie tylko konieczność podyktowaną prawem, lecz zwłaszcza istotne źródło informacji. Pozwala ona decydentom na ocenę dokumentu strategicznego, jako całości oraz poszczególnych jego elementów składowych, a następnie na zweryfikowanie dokonanych zapisów. Zatem ma niezwykle ważne znaczenie w procesie tworzenia czy też aktualizacji dokumentu strategii.

Ryc.1. Ewaluacja w cyklu wdrażania dokumentu

Źródło: Ewaluacja - Poradnik dla pracowników administracji publicznej, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012

Ewaluację Ex-ante wykonuje się w oparciu o cztery kryteria:

Trafność	Skuteczność	Efektywność	Spójność
<i>Adekwatność celów dokumentu względem zidentyfikowanych problemów/wyzwań społeczno-gospodarczych</i>	<i>Czy działania zostały prawidłowo dobrane pod kątem osiągnięcia wyznaczonych celów, a zakładane zasoby i proponowany system wdrażania dają szansę na osiągnięcie planowanych celów interwencji?</i>	<i>Czy realne do osiągnięcia cele uzasadniają poniesienie planowanych nakładów? Ocena optymalizacji alokacji zasobów</i>	<i>Czy nie zachodzą sprzeczności między celami dokumentu a priorytetami i działaniami oraz między całym dokumentem a dokumentami wyższego rzędu lub dokumentami równorzędnymi?</i>

Podstawowym narzędziem badawczym w ewaluacji Ex-ante jest **desk research** - metoda bazująca na skompletowaniu, analizowaniu oraz przetwarzaniu danych i informacji pochodzących z dostępnych źródeł, a następnie wysuwanie na ich podstawie wniosków dotyczących badanego problemu. Obejmuje dane, takie jak:

- dokumenty strategiczne (wspólnotowe, krajowe i regionalne),
- dane diagnostyczne dotyczące kontekstu ekonomiczno-społecznego,
- dane gminy mające wpływ na realizację dokumentu Strategii.

Kolejną metodą jaką posłużono się przy dokonaniu oceny Ex-ante była **Ocena ekspercka**, która posłużyła do rozwiązania problemów badawczych przy wykorzystaniu doświadczenia, wiedzy i opinii ekspertów z danej dziedziny.

Poniżej przedstawiono wykaz pytań badawczych w ramach oceny Ex-ante Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 przypisanych do konkretnych kryteriów badawczych.

Tabela 1. Wykaz pytań badawczych oceny ewaluacyjnej Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030

KRYTERIA BADAWCZE	PYTANIA BADAWCZE
TRAFNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> - Czy język zastosowany w projekcie dokumentu jest zrozumiały, poprawny terminologicznie i jednoznaczny? - Czy wizja w projekcie Strategii została prawidłowo określona względem opinii zebranych od mieszkańców? - Czy potencjały i wyzwania rozwojowe gminy w projekcie Strategii zostały trafnie zidentyfikowane? - Czy w właściwie określono mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia? - Czy w projekcie Strategii poprawnie pod względem metodycznym zostały wyznaczone cele strategiczne i operacyjne? (analiza z wykorzystaniem zasady SMART) - Czy cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe? - Czy cele strategiczne i operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia wizji? - Czy osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych jest realne? - Czy trafnie dobrano wskaźniki monitoringowe do celów strategicznych i operacyjnych? - Czy przyjęty zestaw wskaźników monitoringu umożliwi obserwowanie postępu realizacji założonych celów strategicznych i operacyjnych? - Czy system realizacji określony w projekcie Strategii będzie skuteczny z punktu widzenia osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych?
PRZEWIDYWANA SKUTECZNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> - Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte? - Czy wybrane instrumenty realizacyjne i rozwiązania w projekcie Strategii okażą się odpowiednie do zidentyfikowanych problemów?
PRZEWIDYWANA EFEKTYWNOŚĆ	<ul style="list-style-type: none"> - Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu innych instrumentów finansowych i organizacyjnych? - Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?
SPÓJNOŚĆ (ZEWNĘTRZNA I WEWNĘTRZNA)	<ul style="list-style-type: none"> - Czy przyjęty w projekcie Strategii horyzont czasowy został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych? - Czy diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie? - Czy spójnie zostały ze sobą powiązane wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne? - Czy struktura treści projektu Strategii jest czytelna i posiada wewnętrzną logikę? - Czy projekt Strategii jest spójny z najważniejszymi politykami i strategiami nadrzędnymi, tj. zwłaszcza z: <ul style="list-style-type: none"> o Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), o Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, o Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 o Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju o Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku

Źródło: opracowanie własne

3. Analiza trafności, skuteczności, efektywności i spójności projektu Strategii

3.1. Ocena części diagnostycznej projektu Strategii

Diagnoza sytuacji Gminy Biszczka jest obowiązkowym elementem w dokumencie strategii a wynika to z uwarunkowań ustawowych. Zgodnie z ustawą z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju, przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych.

Strategia Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 zawiera podsumowanie diagnozy sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej wraz z analizą głównych słabości i potencjałów obszaru gminy oraz analizą SWOT. Diagnoza nie jest załącznikiem do Strategii, jednak stanowi podstawę do opracowania dokumentu Strategii Rozwoju a zatem jej streszczenie umieszczono w rozdziale 2. PODSUMOWANIE DIAGNOZY GMINY ORAZ PRZEDSTAWIENIE MOŻLIWYCH SCENARIUSZY ROZWOJU.

Streszczenie diagnozy wraz z opisem barier oraz potencjałów rozwoju Gminy Biszczka i analizą SWOT liczy łącznie 27 stron, co stanowi ponad 21% całości dokumentu Strategii.

Na podstawie analizy desk research oraz opinii eksperckiej dokonano analizy projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 odpowiadając na postawione w ocenie ewaluacyjnej pytania badawcze w odniesieniu do diagnozy społeczno-gospodarczej i przestrzennej:

1. Czy język zastosowany w projekcie dokumentu jest zrozumiały, poprawny terminologicznie i jednoznaczny?
2. Czy właściwie określono mocne i słabe strony, szanse i zagrożenia?
3. Czy diagnoza strategiczna jest spójna wewnętrznie?

W sposób tabelaryczny dokonano syntetycznej oceny części diagnostycznej projektu Strategii odpowiadając na pytania ewaluacyjne w zakresie kryteriów: trafności i spójności.

Nazwa kryterium i pytania badawcze	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
Trafność	Ocena pozytywna	Sytuacja społeczna, gospodarcza i przestrzenna została opisana językiem prostym, jednoznacznym oraz poprawnie terminologicznie. Bazując na dostępnych danych trafnie została przedstawiona sytuacja Gminy i celnie zostały podsumowane opinie mieszkańców otrzymane podczas przeprowadzonej ankietyzacji. Umożliwiło to określenie mocnych i słabych stron oraz potencjałów i zagrożeń Gminy Biszczka, co pozwoliło trafnie zidentyfikować potrzeby mieszkańców.

Spójność	Ocena pozytywna	Część diagnostyczna Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 została podzielona na 5 elementów: 4 wymiary (społeczny, gospodarczy, przestrzeń i środowisko oraz instytucjonalny) oraz analizę SWOT. Dodatkowo przygotowana jest w sposób pozwalający na porównanie danych statycznych do jednostek samorządowych wyższego rzędu (powiatu i województwa) oraz do samorządów gminnych o podobnej liczbie mieszkańców i przynależnością do grupy funkcjonalnej.
-----------------	-----------------	--

Ocena części diagnostycznej Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 jest pozytywna. Szczególną uwagę należy zwrócić tu na odniesienie się do uwarunkowań przestrzennych województwa lubelskiego i przedstawienie gminy na tle obszarów strategicznej interwencji. W analizie potencjałów i barier oraz analizy SWOT uwzględniono wszystkie najważniejsze elementy warunkujące przynależność do Obszaru Strategicznej Interwencji Roztocze.

Zawarte w części diagnostycznej wykresy i ryciny stanowią czytelną ilustrację tekstu oraz uzupełniają pełny obraz dokumentu. Podsumowanie diagnozy zawiera również analizę wniosków wyjściowych. Wykonana została na podstawie analiz materiałów zastanych, danych statystycznych pozyskanych ze źródeł ogólnodostępnych lub przekazanych przez Gminę Biszczka. Badania zostały uzupełnione wnioskami uzyskanymi w trakcie badania ankietowego przeprowadzonego wśród mieszkańców Gminy.

Pozytywną opinię wyrazić można również na temat analizy SWOT, która stanowi istotny element dokumentu - podstawę do programowania procesów rozwojowych w Gminie Biszczka. Analiza SWOT jest syntezą głównych potencjałów i barier, a jego zapisy stanowią cenny merytorycznie materiał wyjściowy dla części programującej.

3.2. Ocena części strategicznej projektu Strategii

Analizę projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 dokonano odpowiadając na postawione w ocenie ewaluacyjnej pytania badawcze w odniesieniu do wizji i celów strategicznych i operacyjnych dokumentu:

1. Czy w projekcie Strategii poprawnie pod względem metodycznym zostały wyznaczone cele strategiczne i operacyjne? (analiza z wykorzystaniem zasady SMART)?
2. Czy wizja w projekcie Strategii została prawidłowo określona względem opinii zebranych od mieszkańców Gminy Biszczka?
3. Czy potencjały i wyzwania rozwojowe gminy w projekcie Strategii zostały trafnie zidentyfikowane?
4. Czy cele strategiczne i operacyjne odpowiadają na zdiagnozowane potencjały i wyzwania rozwojowe?
5. Czy cele strategiczne i operacyjne przyczyniają się do osiągnięcia wizji?
6. Czy osiągnięcie celów strategicznych i operacyjnych jest realne?
7. Czy cele strategiczne i operacyjne w projekcie Strategii zostaną osiągnięte?
8. Czy spójnie zostały ze sobą powiązane wizja rozwoju, cele strategiczne i operacyjne?

Syntetycznej oceny części strategicznej projektu Strategii dokonano odpowiadając na pytania ewaluacyjne w zakresie kryteriów (trafności, skuteczności i spójności). Wyniki zaprezentowano poniżej w sposób tabelaryczny:

Nazwa kryterium i pytania badawcze	Wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
Trafność	Ocena <u>częściowo</u> pozytywna	<p>Wizja rozwoju Gminy Biszczka spełnia wszystkie funkcje jakie powinna pełnić w dokumencie. W pełni odniesiono się do specyfiki tego obszaru, wykorzystując zidentyfikowane potencjały do wyznaczenia przyszłych kierunków rozwoju. Wizja uwzględnia w swoich zapisach rozwój Gminy Biszczka w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym, nie zapominając o funkcji uzdrowiskowej. Wizja i misja zostały sformułowane w sposób trafny i poprawny. Można rozpatryć jedynie nieznaczne przeformułowanie treści wizji nadając jej bardziej zwięzłą formę, pamiętając jednocześnie, aby wszystkie słowa kluczowe mające priorytetowe znaczenie dla rozwoju Gminy Biszczka nie pominąć.</p> <p>Ustalone cele strategiczne i operacyjne nawiązują do głównych potencjałów i barier rozwojowych oraz powiązane są z wizją rozwoju Gminy Biszczka jednocześnie przyczyniając się do jej realizacji. Zaproponowane cele są realne i możliwe do wdrożenia na omawianym obszarze. Określony układ celów pozwolił na wskazanie konkretnych możliwych kierunków interwencji.</p> <p>Ponadto cele stanowią odpowiedź na najistotniejsze zidentyfikowane wyzwania rozwojowe i trendy wskazane w diagnozie.</p> <p>Kierunki interwencji zostały w sposób logiczny i klarowny przypisane do odpowiednich celów tworząc integralną strukturę, łatwą do przeanalizowania. Strategia planuje wykorzystanie środków zewnętrznych, w tym środków unijnych i krajowych oraz wkładu własnego Gminy Biszczka.</p>
Skuteczność	Ocena pozytywna	<p>Ocena poziomu osiągnięcia zakładanych celów opiera się głównie na czynnikach:</p> <ul style="list-style-type: none"> • precyzyjność ich określenia, • mierzalność, • realistyczność • prawidłowe określenie w czasie. <p>Powyżej wymienione czynniki dostały pozytywną ocenę, ich sformułowanie nie budzi wątpliwości co do ich zasadności oraz istoty. Ponadto mierzalność została zapewniona poprzez określony system wskaźników monitoringowych celów.</p>
Spójność	Ocena pozytywna	<p>Wizja rozwoju Gminy Biszczka jest ambitna. Ponadto ma ona rozwinięcie logiczne w dalszej części struktury strategicznej dokumentu. Wizja jest opisem pożądanego stanu Gminy Biszczka w perspektywie długookresowej.</p> <p>Przeprowadzone analizy wykazały spójność poszczególnych celów i kierunków interwencji. Kierunki interwencji są ze sobą</p>

	powiązanie i uzupełniają się wzajemnie. Kierunki działań wpisują się w przyjętą wizję rozwoju Gminy Biszczka poprzedzoną analizą diagnostyczną i analizą SWOT. Wszystkie cele strategiczne, operacyjne i kierunki interwencji są wskazane w sposób logiczny w układzie hierarchicznym. Ogółem dokument charakteryzuje się spójnością w przyjętej i konsekwentnie stosowanej terminologii.
--	---

Podstawą do określenia celów strategicznych i operacyjnych były wnioski płynące z przeprowadzonej diagnozy społecznej, gospodarczej i przestrzennej Gminy Biszczka oraz konkluzje wyciągnięte z analizy uwarunkowań zewnętrznych rozwoju gminy. Taką metodę opracowania celów należy uznać za poprawną. Rozdział strategiczny analizowanego dokumentu spełnia wszystkie wymogi formalno-prawne.

Strategia charakteryzuje się odpowiednią spójnością. Spójność wewnętrzna oceniona została w kontekście relacji pomiędzy poszczególnymi elementami dokumentu:

- analiza SWOT ➔ wizja,
- wizja ➔ cele,
- cele ➔ kierunki.

Spójność zewnętrzna projektu Strategii oceniana jest jako zależność między projektem dokumentu a obowiązującym w kraju systemem dokumentów strategicznych, które odpowiadają za zarządzanie rozwojem w kraju.

Powiązanie wizji, celów i kierunków interwencji w dokumencie Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 jest logiczne i zrozumiałe. Elementy części strategicznej dokumentu są opisane w jasny sposób. Cele strategiczne i operacyjne zostały określone w sposób prawidłowy, ich treść nie budzi wątpliwości, co do zasadności oraz istoty. Mierzalność celów również została zapewniona, poprzez system wybranych wskaźników.

3.3. Ocena części wdrożeniowej projektu Strategii

Rozpatrując kolejny element projektu Strategii Rozwoju Gminy w ocenie ewaluacyjnej postawiono szereg pytań badawczych w odniesieniu do części wdrożeniowej:

1. Czy trafnie dobrano wskaźniki monitoringowe do celów strategicznych i operacyjnych?
2. Czy przyjęty zestaw wskaźników monitoringu umożliwi obserwowanie postępu realizacji założonych celów strategicznych i operacyjnych?
3. Czy system realizacji określony w projekcie Strategii będzie skuteczny z punktu widzenia osiągnięcia wyznaczonych celów strategicznych i operacyjnych?
4. Czy przyjęty w projekcie Strategii horyzont czasowy został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych?
5. Czy wybrane instrumenty realizacyjne i rozwiązania w projekcie Strategii okaże się odpowiednie do zidentyfikowanych problemów?
6. Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu innych instrumentów finansowych i organizacyjnych?

7. Czy jest możliwość osiągnięcia podobnych efektów założonych w projekcie Strategii przy wykorzystaniu niższych nakładów finansowych?
8. Czy struktura treści projektu Strategii jest czytelna i posiada wewnętrzną logikę?
9. Czy projekt Strategii jest spójny z najważniejszymi politykami i strategiami nadrzędnymi, tj. zwłaszcza z:
 - Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.),
 - Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
 - Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030
 - Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
 - Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.

Poniżej przedstawiono syntetyczną ocenę części wdrożeniowej projektu Strategii odpowiadając na pytania ewaluacyjne w zakresie kryteriów: trafności, skuteczności, efektywności i spójności:

Nazwa kryterium i pytania badawcze / wynik oceny	Odpowiedz na pytania badawcze oraz ocena ewaluatora
Trafność / ocena pozytywna	<p>Zawarty w projekcie Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 system monitoringu i ewaluacji jest skuteczny z punktu widzenia możliwości monitorowania postępów w realizacji Strategii oraz z punktu widzenia możliwości przeprowadzenia ewaluacji w trakcie wdrażania dokumentu jak i ewaluacji końcowej. Ponadto zaproponowany system ewaluacji umożliwi pokazanie stopnia realizacji założeń przyjętych w strategii, w tym w szczególności poziomu realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz poziomu spełnienia wizji rozwoju.</p> <p>System realizacji Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 należy ocenić jako komplementarny względem planowanych wyzwań i celów. Wskaźniki zostały dobrane odpowiednio do celów strategicznych i operacyjnych.</p> <p>System wdrażania Strategii scharakteryzować można jako szeroki i wykraczający poza struktury Urzędu Gminy Biszczka. Do grupy podmiotów biorących udział w monitoringu, ewaluacji jak i samej realizacji celów uwzględniono m.in: przedsiębiorców jak również samych mieszkańców gminy.</p>
Skuteczność / ocena pozytywna	<p>Przyjęte wskaźniki umożliwiają monitorowanie celów strategicznych wskazanych w Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030. Choć w samym projekcie dokumentu nie przypisano wskaźników do celów operacyjnych, wskazano wskaźniki produktu/rezultatu. W tym miejscu należy podkreślić również, że system celów ma charakter hierarchiczny.</p> <p>Utrudniony będzie pomiar bezpośrednich rezultatów w stosunku do kierunków działań strategicznych. Jego realizacja będzie możliwa jedynie za pomocą wskaźników produktu, przypisanych do konkretnych przedsięwzięć projektowych. Biorąc pod uwagę długotrwałość realizacji Strategii oraz duży stopień ogólności dokumentu nie rekomenduje się uzupełniania listy wskaźników o wskaźniki pomiaru kierunków działań strategicznych. Efekt realizacji Strategii widoczny będzie poprzez</p>

	<p>dokonany pomiar wykorzystując zaproponowane w projekcie dokumentu wskaźniki. Przygotowany komplet wskaźników pozwala na ciągłe monitorowanie najważniejszych dla Gminy Biszczka czynników rozwojowych. Dokonana ocena pozwala przypuszczać, że wybrane instrumenty i rozwiązania części wdrożeniowej Strategii będą stanowić odpowiedź na zidentyfikowane problemy.</p>									
<p>Efektywność / ocena pozytywna</p>	<p>Projekt Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 przyjmuje, że cele rozwojowe Strategii będą finansowane głównie ze środków podmiotów publicznych i będą uzupełnione środkami unijnymi i podmiotów prywatnych. Analiza ujawniła potencjał wykorzystania środków zewnętrznych do finansowania projektów kluczowych w różnych dziedzinach. Zagrożeniem dla możliwości osiągnięcia celów rozwojowych projektu Strategii jest jednak możliwe ograniczenie wpływów finansowych ze środków zewnętrznych, ponieważ ma to wpływ na konieczność większej mobilizacji środków własnych gminy.</p> <p>Wskazany w projekcie Strategii wymiar finansowy należy uznać za realny. Podstawą w tym zakresie będzie przygotowanie planów wykonawczych, które będą uwzględniały bieżące uwarunkowania budżetowe, jak również możliwości finansowania działań ze środków zewnętrznych.</p> <p>Autorzy dokumentu nie uwzględnili w treści szczegółowych informacji dotyczących środków prywatnych w dokumencie Strategii Rozwoju Gminy. Spowodowane jest to odległym horyzontem czasowym oraz zmieniającymi się uwarunkowaniami.</p> <p>Zwrócić uwagę należy na to, że w projekcie dokumentu nie dokonano podziału potencjalnych środków finansowania na poszczególne cele operacyjne. Wynika to z faktu, iż rzeczywiste rozdystrybuowanie środków będzie dokonane w ramach innych dokumentów mających wpływ na wdrażanie Strategii. Na ostateczne rozlokowanie środków będzie miało wpływ wiele czynników zewnętrznych.</p>									
<p>Spójność / ocena pozytywna</p>	<p>W ocenie spójności zwrócono uwagę na ocenę projektu Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 z dokumentami określającymi ramy krajowej polityki rozwoju, tj. Strategią na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku), Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030, Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Zwrócono uwagę na spójność celów ujętych w projekcie Strategii z celami ujętymi w dokumentach krajowych:</p> <table border="1" data-bbox="464 1727 1393 2031"> <tr> <td data-bbox="464 1727 794 1935">1. OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH I DZIAŁALNOŚĆ UZDROWISKOWA</td> <td data-bbox="794 1727 1185 1935">2. WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH DOSTOSOWANA DO ZMIENIAJĄCYCH SIĘ POTRZEB MIESZKAŃCÓW</td> <td data-bbox="1185 1727 1393 1935">3. ROZWINIĘTA LOKALNA GOSPODARKA ORAZ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE</td> </tr> <tr> <td colspan="3" data-bbox="464 1935 1393 1995">Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)</td> </tr> <tr> <td data-bbox="464 1995 794 2031">I. Trwały wzrost gospodarczy</td> <td data-bbox="794 1995 1185 2031"></td> <td data-bbox="1185 1995 1393 2031">X</td> </tr> </table>	1. OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH I DZIAŁALNOŚĆ UZDROWISKOWA	2. WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH DOSTOSOWANA DO ZMIENIAJĄCYCH SIĘ POTRZEB MIESZKAŃCÓW	3. ROZWINIĘTA LOKALNA GOSPODARKA ORAZ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)			I. Trwały wzrost gospodarczy		X
1. OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH I DZIAŁALNOŚĆ UZDROWISKOWA	2. WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH DOSTOSOWANA DO ZMIENIAJĄCYCH SIĘ POTRZEB MIESZKAŃCÓW	3. ROZWINIĘTA LOKALNA GOSPODARKA ORAZ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE								
Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do roku 2030)										
I. Trwały wzrost gospodarczy		X								

	oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną.			
	II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony.	X	X	X
	III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu		X	X
Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030				
	Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym	X	X	
	Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych	X	X	X
	Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie		X	X
Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030				
	Cel 1. Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności	X	X	X
	Cel 2. Poprawa spójności wewnętrznej kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów	X	X	X
	Cel 3. Poprawa dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej			X
	Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski	X		
	Cel 5. Zwiększenie odporności struktury przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa	X		X

	Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego	X		
Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju				
Obszar konkurencyjności i innowacyjności gospodarki(modernizacji) <i>Nastawiony na zbudowanie nowych przewag konkurencyjnych Polski opartych o wzrost KI (wzrost kapitału ludzkiego, społecznego, relacyjnego, strukturalnego) i wykorzystanie impetu cyfrowego, co daje w efekcie większą konkurencyjność</i>		X	X	
Obszar równoważenia potencjału rozwojowego regionów (dyfuzji) <i>Zgodnie z zasadami rozbudzania potencjału rozwojowego odpowiednich obszarów mechanizmami dyfuzji i absorpcji oraz polityką spójności społecznej, co daje w efekcie zwiększenie potencjału konkurencyjności Polski</i>	X	X	X	
Obszar efektywności i sprawności państwa (efektywności) <i>Usprawniający funkcje przyjaznego i pomocnego państwa (nie nadodpowiedzialnego) działającego efektywnie w kluczowych obszarach interwencji</i>		X		
<p>Wskazane w projekcie Strategii dokumenty miały wpływ na zapisy dotyczące celów strategicznych i operacyjnych oraz w systemie wskaźników monitorowania realizacji weryfikowanego dokumentu. Znaczna część wykazanych poziomów spójności pomiędzy celami strategicznymi Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030, a celami do osiągnięcia w ramach dokumentów wyższego rzędu została określona trafnie. Dokument Strategii posiada bardzo wysoką spójność ze Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku. Gmina Biszczka znajduje się w granicach Obszaru Strategicznej Interwencji Roztocze obejmującego południową część województwa lubelskiego charakteryzującego się dużym udziałem obszarów objętych różnymi formami ochrony przyrody, wysoką lesistością oraz wysokim potencjałem turystyczno-uzdrowiskowym. Kierunki interwencji wskazane w Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku znalazły</p>				

odzwierciedlenie w celach i kierunkach rozwoju projektu Strategii Rozwoju Gminy, co prezentuje to tabela poniżej.			
Cele strategiczne SRWL 2030	1. OCHRONA WALORÓW PRZYRODNICZO-KRAJOBRAZOWYCH I DZIAŁALNOŚĆ UZDROWISKOWA	2. WYSOKA JAKOŚĆ USŁUG SPOŁECZNYCH DOSTOSOWANA DO ZMIENIAJĄCYCH SIĘ POTRZEB MIESZKAŃCÓW	3. ROZWIINIĘTA LOKALNA GOSPODARKA ORAZ PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ I AKTYWNE SPOŁECZEŃSTWO OBYWATELSKIE
SEKTOR ROLNO-SPOŻYWCZY Kształtowanie strategicznych zasobów rolnych			X
PRZESTRZEŃ Wzmocnienie powiązań i układów funkcjonalnych	X		X
GOSPODARKA Innowacyjny rozwój gospodarki oparty o zasoby i potencjały regionu	X	X	X
SPOŁECZEŃSTWO Wzmacnianie kapitału społecznego		X	
<p>Horyzont czasowy projektu Strategii został poprawnie określony i jest spójny z okresem programowania Unii Europejskiej. Wpisuje się w okres programowania dokumentów na poziomie kraju i województwa. Projekt Strategii jest prosty w odbiorze, a jego zaletami są wykorzystywane elementy graficzne ilustrujące układ treści i mapy, a także zachowanie poprawności językowej. Dokument charakteryzuje się wewnętrzną logiką i jest merytorycznie poprawny.</p>			

Ostatecznie część wdrożeniowa Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 roku oceniona jest pozytywnie. Wskaźniki monitoringu celów strategicznych zostały zamieszczone w projekcie Strategii Rozwoju Gminy na stronie 104. Analizie poddano zarówno nazwy i trafność przypasowania do celów poszczególnych wskaźników. Biorąc pod uwagę fakt, że w projekcie Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 użyto w większości wskaźników wykorzystywanych w statystyce publicznej (BDL GUS), gdzie poszczególne wskaźniki są konkretnie zdefiniowane, należy stwierdzić, że nie ma konieczności przytaczania ich treści w dokumencie. Dalsza ocena pozwala stwierdzić, że wszystkie nazwy wskaźników monitoringu celów są skonstruowane w sposób przystępny.

System monitorowania Strategii nie budzi zastrzeżeń. Przypisane do celów strategicznych wskaźniki są przekrojowe i dobrze przypisane tematycznie. Zrozumiały brak wartości docelowych dla 2030 roku, m. in. ze względu na trudność przewidywania zmian w otoczeniu społeczno-gospodarczym i przestrzennym gminy.

4. Wnioski i rekomendacje

Wnioski i rekomendacje o charakterze syntetycznym, przedstawione poniżej, są wynikiem badania ewaluacyjnego. Dotyczą one trzech części dokumentu zgodnie z analizowanymi elementami tj.:

- Diagnoza społeczna, gospodarcza i przestrzenna, analiza SWOT,
- Wizja i cele dokumentu,
- System realizacji i finansowania dokumentu oraz procedura monitoringu, ewaluacji i aktualizacji.

Wnioski i rekomendację dotyczącą Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030:

- Dokument Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 zawiera elementy wymagane przepisami Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i Ustawy o samorządzie gminnym.
- Nie zostały odnotowane nieprawidłowości proceduralne podczas tworzenia dokumentu.
- Dokument napisany jest językiem zrozumiałym, klarownie i poprawnie terminologicznie. Treść dokumentu uzupełniają liczne ryciny i wykresy.
- Układ rozdziałów został przedstawiony w sposób prawidłowy i zawiera on wszystkie podstawowe elementy. W dokumencie nie została dostrzeżona dysharmonia.
- Rozdział 2 dokumentu zawierający podsumowanie diagnozy opiera się o trafnie dobrane dane pozyskane z Banku Danych Lokalnych (GUS) i dane przekazane przez Urząd Gminy Biszczka. Dodatkowo podsumowanie wzbogacono o wyniki z badania ankietowego, co umożliwiło prawidłową identyfikację potrzeb mieszkańców Gminy Biszczka.
- Właściwie określono mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia Gminy Biszczka.
- Jako adekwatny i możliwie skuteczny uznano przyjęty system celów, który wyłoniony został w oparciu o część diagnostyczną.
- Sugeruje się nieznaczne przeformułowanie treści wizji nadając jej bardziej zwięzłą formę.
- Jako logiczny należy uznać system powiązań wizji i celów strategicznych.
- System realizacji Strategii Rozwoju Gminy na lata 2023-2030 wydaje się być kompletny i komplementarny do wyzwań i celów, jakie będą wdrażane i realizowane.
- System monitorowania postępów Strategii nie budzi zastrzeżeń oceniających. Logiczny brak wartości docelowych dla 2030 roku, m. in. ze względu na trudność przewidywania zmian w otoczeniu społeczno-gospodarczym i przestrzennym gminy.
- Za spójny należy uznać dokument Strategii Rozwoju Gminy Biszczka na lata 2023-2030 z dokumentami wyższego rzędu:
 - Strategią na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku),
 - Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030,
 - Koncepcją Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030,
 - Polska 2030 Trzecia fala nowoczesności Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju
 - Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego do 2030 roku.
- Określony w projekcie Strategii Rozwoju Gminy horyzont czasowy dokumentu został właściwie określony względem dokumentów nadrzędnych.